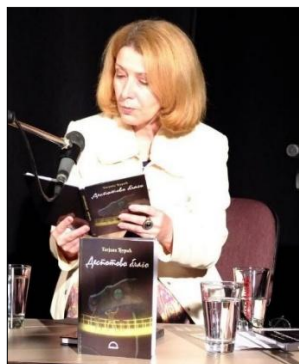

БОЉЕ ЈЕ ДА НЕ ЧИТАЈУ (Осврт на роман за децу „Длаковук“ Дарка Мацана, *Креативни центар*, Београд, 2010)

*Татјана Ђурић, професор разредне наставе и писац за децу
ОШ „Васа Пелагић“, Падеж
и-мејл: tatjanaizorandjuric@gmail.com*

Сажетак: Не тако давно, у свим сегментима живота, па и у књижевности за децу, постојали су строги критеријуми који су обезбеђивали квалитет. Савремено друштво, које под окриљем демократије тежи првенствено материјалној користи, изгубило је квалитет наспрам квантитета. Постоје ли надлежне комисије и компетентни појединци који би се бавили одржавањем квалитета понуде? Треба ли професори и библиотекарски, којима је главни циљ пробудити и очувати љубав деце према књизи, да се баве и овим питањима, поред свих проблема који их притискају.

Кључне речи: роман за децу, квалитет дела, одговорност издавачких кућа, књижевни критичари, школски библиотекар

Сасвим је јасно да су данас, у свим сегментима живота савременог друштва, сва средства дозвољена да би се задовољио критеријум исплативости. То се најјасније види у свету филмске уметности, нарочито у нама тако доступној, холивудској индустрији. Све теме су дозвољене, негативни ликови постају јунаци, кржаве сцене кипе са малих и великих екрана... Потребно је публику изазвати, измалтретирати. Исцедити је као лимун, оставити без даха!

Зреле и одрасле особе могу да анулирају негативне последице крвавих сцена и болесних поступака јунака са којима се сусретну на филму или у књизи. Али, ово на шта читалац наилази читајући књигу за децу господина Дарка Мацана, хрватског свестраног ствараоца, излази из оквира доброг укуса, у најмању руку.

Издавачка кућа *Креативни центар* је још давне 2010. године објавила књигу за децу хрватског аутора Дарка Мацана, под веома занимљивим насловом „Длаковук“. Наравно, на врло добром преводу на српски језик, штампану ћирилицом.

Уколико узмемо у обзир биографију господина Мацана, можемо да сазнамо да је стрипар и писац и врло уважен и награђиван хрватски аутор. Чак је наведена књига добила престижну хрватску награду за СФ дело за децу. Нас не занима – ко су истакнути чланови жирија који су наградили скарадни роман за децу, шта о овом делу кажу родитељи (који су надам се пре своје деце бар прелистали књигу)? Шта, на крају крајева, кажу удружења за заштиту животиња?!

Наравно, нећемо се бавити биографијом аутора, потребама жирија, мотивима *Креативног центра* да буде издавач ове књиге...

Хајде да кренемо од кратког садржаја:

У школу, једног измишљеног града, иду три девојчице, три добре другарице. Насупрот њима, као у свакој школи, појављује се дружина од осам девојчица и за њих каже писац на почетку да су другачије јер су из богатих породица. Имају једнаке фризури, облаче се екстравагантно, помало су својеглаве и то им се у школи опрашта... Све би то било добро да се, током читања не открије да су то у ствари – девојчице-мачке. Оне врбују „нормалну“ девојчицу у своју дружину тако што јој поклоне малу, слатку мацу, а онда је натерају да ту мацу прогута живу!

Осим њих, појављује се и длаковук – вук који узима облик човека (у књизи је то дечак), за разлику од вукодлака где се дешава обрнути процес. И ове три добре девојчице крију своје мистичне тајне... Ту је и професорка Ева, али не обична Ева већ она Адамова која је и данас жива јер је, осим јабуке знања, украла Творцу и јабуку вечности и – ево је одједном у једној минијатурној школи, предаје страни језик...

Свако ко зна нешто мало из психологије, зна да је прамајка Ева, још код Јунга, објашњена као велика мајка која у својој личности обухвата све жене света, јер представља

оно јаство ка коме жене теже. Код Јунга је то јаство врхунац женске позитивности и добротe ка чему би све жене требало да теже, а код Мацана и то је постављено наопако.

Добро, нека је тако. Постоји изрека „Машта може свашта”, исто тако познато је да нема доброг књижевног дела без јаке имагинације, али оно што је присутно у делу овог хрватског аутора најпре би се могло објаснити синтагмом „болесна машта”. Јер, све би било у реду да се заплет не претвара у крвави пир.

Млади длаковук убија једну од осам маца тако што јој ножем одреже главу! Једна од позитивних ликова, девојчица из дела, у борби са другим длаковуком, поломи му кичму. А онда се, одједном ничим изазвани, појављују некакви пси, који раскомадају све девојчице-маце!!!

Само да вас подсетим – ради се о делу за дечји узраст! Дакле, нису раскомадане вештице, аждаје, духови, нестварни, измишљени ликови. Убијене су и раскомадане девојчице! Све до једне! Усред школе, пуне ђака и „глувих“, непажљивих, непрофесионалних професора! Све ужасније и скарадније сцене које прстижу једна другу! Нема нимало укуса, ни за мало озбиљнијег читаоца, а камоли за децу основношколског узраста којима је ово дело и упућено. Квалитетна литература избегава овакве врсте ефеката да би одржала пажњу младих читалаца.

Шекспиров „Хамлет” завршава се страшном сценом коју ми претпостављамо, али не видимо, а претпостављамо јер Фортимбрас изговара следеће стихове: „Носите тела, овај приказ тужан, за бојиште леп је, ал’ је овде ружан”. Има ли потребе да школе наше, наше улице и домове, претварамо у бојишта, на којима ће деца да касапе животиње и да се касапе међусобно, као што својим делом поручује Дарко Мацан?

Деца су, у ствари, оно што смо ми, ми који смо их створили, који их окружујемо, васпитавамо, који их учимо естетским, моралним, етичким и осталим вредностима. Ми смо ти који их уче да треба да читају, да читање отвара видике и учи их животу... Не улазим у то чему овакве књиге уче хрватску децу, јер то је проблем поменуте државе. Свака држава има своје националне програме и планове деловања на психу и ум свог подмлатка.

Треба још и ово појаснити – није битан хрватски аутор. Могла је ово бити и књига шведске ауторке Астрид Линдгрен (што сигурно ни теоретски није могуће, али поређење

мора бити убедљиво). Сваки озбиљан одрастао читалац би требало да се запита чему ово дело служи.

Чему ова књига учи децу? Деца служе ономе што им ми сервирамо. Сервилност нам неће донети никакве поене. Ни нама као читаоцима, ни деци, ни родитељима, ни издаваштву. Како је смело да се нашој уваженој издавачкој кућа провуче овакав катастрофалан пропуст? Прочита ли нека компетентна комисија те књиге, пре него што их пусте међу децу, као што их најпре ја прочитам, пре него што их проследим и препоручим својим ученицима, као што сам радила и са својом сада одраслом децом?

Шта наше просечно дете може да сазна из књиге „Длаковук” Дарка Мацана:

– Да постоје организације младих које иницијацију нових чланова врше тако што им, мало и невино маче, набију у уста да га прогутају? Узгред, да ли је поменути писац некада пробао да прогута мачку, мислим да је то и у фикцији, у најмању руку, грозно.

– Да су те организације плод богатунске деце која и над животињама могу да се иживљавају и да за то не буду кажњена. Отуд моје прозивање „удруга“ за заштиту животиња, не само у изворној земљи овога дела, већ на сва могућа удружења чији глас, богами, и те како има одјека.

– Да девојчице-мачке можеш хладно убити, главу им одсећи, напујдати на њих хорду паса, без икаквог објашњења – заслужиле су. Није важно што су то деца, макар са духом мачке.

– Да се професорка, макар то била и Ева, прамајка (јер тако је и Библија назива, она и Адам су прародитељи свих људи!), сакрије у сигурност свог школског кабинета и остави децу саму, да се боре за њу и њену јабуку вечности, па каква је то мајка, макар била и прамајка чије емоције не можемо да објаснимо? Какав је то професор? Каква школа, макар и измишљена, јер, рекох већ, деца су огледало нас самих, ми утичемо и на њихово свесно и на несвесно. Нажалост, или на срећу, оно архетипско што је у мени, не омогућава ми да разумем оно архетипско што је у Дарку Мацану.

Можда би неко компетентнији од мене, у књижевној критици пронашао још пар разлога зашто ова књига није подобна за узраст коме је намењена. Сходно томе, потребно је поставити питање српским књижевним критичарима стваралаштва за децу – има ли их међу живима? Шта читају, о чему пишу, са којим мотивима узимају неко дело у руке?...

Бирају ли сами књиге, пловeћи по дечјим одељењима библиотека и издавачких кућа или читају само оно што им неко други смести у руке? Које квалитете траже, шта сматрају недопустивим на страницама намењеним дечјој психи и души? По којим критеријумима вреднују дело, имају ли скалу вредности?...

Ко брине о томе шта наша деца читају?

Овакво стање у српском издаваштву, конкретно овога пута ограђујем се само на књижевност за децу, асоцира ме на возњу ноћу, са угашеним светлима. На страну то што је такав поступак возача строго санкционисан! Можда треба натерати одговорне људе да упале рефлекторе и под јаким светлом да простудирају сваку реч, пре него што је сервирају младом читаоцу.

Бадава ми професори, школски библиотекари, бринемо о томе да ли наша деца читају. Овакве књижевне творевине – здравије је да не читају.